

Verslag Rondetafelgesprek Kunsten '92, donderdag 20 juni 2013, Jan v Eyck Academie, Maastricht

Jet de Ranitz opent de vergadering en heet allen van harte welkom. Ze vertelt over de tournee langs de negen grote steden die Kunsten'92 maakt en schetst de context: minister van Cultuur Jet Bussemaker heeft zojuist haar Visiebrief gepubliceerd, de gemeenteraadsverkiezingen gaan volgend seizoen de agenda. Ze wil graag van de mensen in de deelnemende steden weten op welke wijze de in Agenda 2020 thema's geformuleerde thema's daar inderdaad spelen en centraal staan.

Leo zum Vörde sive Vörding (Gemeente Maastricht) wil graag het gesprek aftrappen. Hij maakt momenteel een ronde langs cultuurinstellingen om te kijken wat mogelijkheden zijn binnen de G9 om gezamenlijk een relevante agenda op te stellen. Hij ziet een aantal mogelijke valkuilen. De toonzetting van Jet Bussemaker is voorzichtig optimistisch, er is een herwaardering van kunst en cultuur gaande en er heerst een sfeer van de schouders eronder. Als we echter niet oppassen, vervallen we in het oude idioom en vindt er geen goede analyse plaats van de periode Zijlstra. We gaan dan verder op dezelfde voet maar met twee poten minder onder onze stoel. Belang van nadenken over wat er is gebeurd. Er is een problematische verhouding tussen cultuur en samenleving. Er moet aandacht worden besteed aan cultuur bedrijven in een nieuwe sociologische context die nog niet genoeg geduid is. De samenleving bestaat uit verschillende semantische milieus, netwerkjes met ieder een eigen betekenistaal. Het is moeilijk om daarop in te spelen. Roepen hoe belangrijk cultuur is zal niet helpen, we moeten preciezer kijken hoe cultuur een werkelijke factor kan vormen.

Een andere valkuil volgens zum Vörde sive Vörding is dat de cultuursector slecht is geschoold in vraagopwekking. De zielen van het potentiële publiek zijn al bezet door andere krachten. Daarnaast ziet hij beleidsmatige obstakels: ook overheid, instituten, kunstenaar en publiek hebben ieder hun eigen idioom en weten elkaar te weinig te vinden in een gedeelde agenda. Bovendien bestaat er een gebrek aan duiding van relevante omgevingen voor cultuurbeleid. Instellingen hebben behoefte om hierover te praten.

De aanwezigen zijn het ermee eens dat het is belangrijk om te kijken wat er mis is gegaan in de relatie kunst-maatschappij. Men vraagt zich af of hier degelijk onderzoek naar is gedaan. De Ranitz antwoordt dat we er wel een idee bestaat van wat de knelpunten zijn, bijvoorbeeld overaanbod, select publiek, gebrekkig onderwijs.

Leo Swinkels (Hogeschool Zuyd) stelt dat de maatschappelijke positie van de kunstenaar een *ongoing search* is. Doorleren door middel van masteronderwijs kan helpen om de kwaliteit te verhogen. De kunstenaar moet zich herpositioneren maar hoe geef je daar inhoud aan? Er moeten andere institutionele verbanden worden gelegd. Bovendien staat het veld aanzienlijk minder in aanzien dan voorheen. Enkele oorzaken daarvan liggen in het feit dat kunstenaars niet alert waren en dat de critici teveel ruimte hebben gekregen.

Een voorbeeld van hoe het anders kan is Via Zuid, de herstart van productiehuis Huis van Bourgondië. Dat is heel anders vormgegeven dan het productiehuis voorheen en kan een interessante casus zijn voor wat er met stevige politieke ondersteuning kan worden bereikt. Het sneuvelen van alle productiehuizen vond Swinkels onnodig. Maar ze hebben van de nood een deugd gemaakt en daarvoor veel politieke support gekregen. Het accentverschil is zichtbaar in de naam. Voorheen was er een 'huis' waarin de artistieke handtekening van jonge kunstenaars werd beoordeeld door een artistiek leider en waarin vervolgens het huis faciliterend was voor proces en product. Dat is soms een beetje doorgeslagen: er werd te weinig relevante context bij de projecten betrokken. De accentverschuiving van Via Zuid is dat het een netwerkorganisatie is, met de deelnemende partners ook in de raad van toezicht. De opdracht is zo geformuleerd dat begeleiding van talenten wordt aangevuld met de vragen als: waar landt je plan en met welke partner ga je dat doen.

Volgens Jacques Costongs (wethouder cultuur, Gemeente Maastricht) bestaat de nieuwe rol van de provincie en gemeenten uit het opnieuw verhouden tot publiek en burger. En als je in het beleid

verankerd hebt dat de oriëntatie van instellingen op de omgeving gericht is, hoef je als provincie daarna weinig meer te doen. In het zuiden hebben provincie en gemeenten het belang van talentontwikkeling erkend en opgepakt. De herpositionering van de provincie bestaat vervolgens uit het opzetten van een organisatie voor talentontwikkeling die stimuleert dat er dynamiek ontstaat met andere organisaties.

De vraag over regio gebonden denken komt naar voren. Jet de Ranitz vindt het belangrijk dat steden moeten kunnen aangeven wat ze te bieden hebben, in reactie op de vraag 'wat is hier nodig, wat speelt hier'. Minister Jet Bussemaker heeft het in haar visiebrief ook over het belang van creatieve vaardigheden. Leo zum Vörde sive Vörding vindt de tendens om vanuit de eigenheid van de regio's te redeneren en te denken vanuit specialisaties van de steden een verarming. Het principe van de relevante omgeving is dat allerlei functies in een omgeving beschikbaar worden gesteld.

José Morales Belmar (Provincie Limburg) noemt als voorbeeld vormgeving in Eindhoven. De relevante omgeving wordt daar gedefinieerd in termen van taken op het gebied van creativiteit. Maar dat is niet wat Eindhoven nodig heeft. Het vanuit landelijk beleid doorgaan met die specialisatieloga kan leiden tot een afname van het aantal instellingen. Taakspecialisatie draagt een valkuil of paradox in zich.

De Ranitz beaamt dat belangrijk is om dit soort redeneringen niet tot in het extreme door te voeren. De dynamiek van het rijksbeleid maakt het bovendien moeilijk om op lokaal niveau zelf te sturen. Op een hoog abstractieniveau kan een plan werken maar als je met de voeten in de klei staat, is het vaak andere koek. Vandaar de vraag: waar gaat het hier in Maastricht over?

Volgens Jacques Costongs bepaalt het verschil tussen lokale politiek en landelijk beleid het antwoord op de vraag wat burgers nodig hebben voor actieve kunstbeoefening. De brief van Bussemaker heeft wat cultuureducatie betreft een goede toonzetting. Onlangs is er een convenant getekend tussen scholen en kunstinstellingen in Maastricht voor een leerlijn voor binnen- en buitenschoolse cultuureducatie voor de komende jaren. De cultuureducatie voor kinderen is daarmee buiten schot. Het risico ligt de komende jaren bij cultuureducatie voor volwassenen.

Volgens Mare de Groot (Het Laagland) is het nog niet overal goed geregeld en kunnen stadsgrenzen een onneembare barrière vormen.

Allen vinden het essentieel dat het aanzien van de cultuursector verbetert. Kunstenaars en instellingen moeten de rol van expert en onderzoeker op zich nemen en zo hun maatschappelijke aanzien vergroten. Brigitte Bloksma (Jan van Eyck Academie) en Jan Volleberg (St Drama Maastricht) benadrukken dat we naar een klimaat van open innovatie toe moeten, zoals dit ook bestaat in het bedrijfsleven. Leo Swinkels is het hier mee eens: we moeten meer aan de voorkant verbinden, meer 'on demand' werken en investeren in het verhaal aan de 'voorkant'.

Ten slotte rijst de vraag hoe je, als je de Agenda 2020 wil bepalen, daar als sector naar toe gaat. Waar denk je te staan in 2020? Welke ontwikkeling wil je doormaken? Over vier jaar weten we niet meer hoe het in 2012 was. Het is dus belangrijk om nu indicatoren voor succes te formuleren. De Ranitz beaamt dit: we moeten punten formuleren waarop we later willen en kunnen worden aangesproken. Er ontstaat een gesprek over welke criteria dit kunnen zijn en hoe die kunnen worden gemaakt. Hans Heimans doet de suggestie contact te zoeken met Paul Schnabel van het SCP/CPB. Vrijwel al zijn voorspellingen zijn de afgelopen jaren uitgekomen.

Jet de Ranitz concludeert dat een belangrijk actiepunt uit deze vergadering formuleren van beoordelingscriteria is: waar staan we nu en waar mag men ons in 2020 op afrekenen.

Er volgen nog enkele praktische opmerkingen. Mare de Groot stelt voor contact op te nemen met het Fonds Cultuurparticipatie. VMBO kunsteducatie is in de provincie Limburg niet ingevuld. Er moeten verbindingen worden gelegd en dit moet ook met de VO-raad worden besproken. Marianne Versteegh (Kunsten '92) meldt dat staatssecretaris Dekker met een brief hierover komt. Dat biedt hopelijk handvatten.

Wim Reiff (ReArt) waarschuwt voor het gevaar van eenheidsworst naarmate er meer beoordelingscriteria worden opgesteld. Niet alles hoeft en kan geld opbrengen, er moet ook ruimte zijn voor het kleine.

Jacques Costongs vertelt dat op 6 september a.s. bekend wordt welke stad culturele hoofdstad wordt. Als Maastricht dit niet wordt, is het de vraag of en vooral hoe de voorgestelde initiatieven toch kunnen worden ontwikkeld.